

การจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด¹

A study on the Annual Budget Preparation of Hua Thon sub-district Administrative Organization in Roi Et province

คารม พลพรกลาง²

Karom Polpornklang

6614832085@ru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการ ปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการแก้ไขปัญหาดำเนินการจัดทำงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2567 - 2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีวิจัยเอกสารและวิจัยภาคสนาม โดยสัมภาษณ์ทั้งโครงสร้าง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 4 คน ผลการศึกษาพบว่า การจัดทำงบประมาณประจำปี ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด สอดคล้อง กับแนวคิดของวศิน โกมุท (2551) 3 ประการ ดังนี้คือ 1) การจัดเตรียมงบประมาณ 2) การอนุมัติงาน 3) การบริหารงบประมาณ โดยพบปัญหาและอุปสรรค คือ งบประมาณไม่เพียงพอ งบประมาณที่ได้รับมีความล่าช้า ข้อจำกัดด้านอำนาจอนุมัติ ระบบฐานข้อมูลไม่ทันสมัย และการขาดบุคลากรเฉพาะทาง โดยมีแนวทางในการแก้ไขการจัดทำงบประมาณ ดังนี้ 1) การจัดทำงบประมาณระยะกลาง 4 ปีเพื่อความต่อเนื่อง 2) ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม เพิ่มบทบาทสภาท้องถิ่นในการจัดทำแผน ผลการศึกษาพบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลยังประสบปัญหาด้านงบประมาณไม่เพียงพอเมื่อเทียบกับความต้องการของประชาชน การพึ่งพางบอุดหนุนจากรัฐบาลกลางที่มีความล่าช้า ข้อจำกัดด้านอำนาจอนุมัติ และการขาดบุคลากรเฉพาะทาง เช่น ช่างโยธา นอกจากนี้ยังพบว่าขาดระบบฐานข้อมูลที่ทันสมัยและเทคโนโลยีสนับสนุนการบริหารงบประมาณ ส่งผลต่อประสิทธิภาพและความแม่นยำในการวางแผน

จากผลการศึกษาดังกล่าว ผู้วิจัยเสนอแนวทางเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติที่สำคัญ ได้แก่ การจัดทำแผนงบประมาณระยะยาว 4 ปี เพื่อเพิ่มความต่อเนื่องและยั่งยืนในการพัฒนา การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นระบบ การเพิ่มบทบาทของสภาท้องถิ่นในการกลั่นกรองแผน การจัดตั้งงบประมาณสำรองเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน รวมถึงการพัฒนาฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงกับข้อมูลภาคสนาม การส่งเสริมรายได้ท้องถิ่นผ่านภาษีและกิจกรรมเศรษฐกิจ การเสริมทักษะบุคลากรในด้านการวางแผนและเทคโนโลยีสารสนเทศ และการติดตามประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ยังเสนอแนะแนวทางสำหรับการวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับงบประมาณเชิงกลยุทธ์ การเปรียบเทียบกับ อปท. อื่น และการวิเคราะห์ผลลัพธ์จากการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อพัฒนาระบบงบประมาณขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ

¹ บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง การจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด

² นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

โปร่งใส และสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง โรงแรมในกรุงเทพมหานครให้มีความเข้มแข็ง ยั่งยืน และสามารถสร้างความเชื่อมั่นแก่ผู้ใช้บริการในระยะยาว

คำสำคัญ: การจัดทำงบประมาณ; ความต้องการของประชาชน; การจัดลำดับความสำคัญ

Keywords: Budget Preparation; Community Needs; Prioritization

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นกลไกสำคัญในการบริหารจัดการพื้นที่ระดับฐานรากของประเทศ โดยมีเป้าหมายหลักในการกระจายอำนาจจากรัฐส่วนกลางไปสู่ท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารจัดการพื้นที่ของตนเองผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทหน้าที่ในการให้บริการสาธารณะ ส่งเสริมเศรษฐกิจ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ยังขาดแคลนทรัพยากรและโอกาสในการเข้าถึงบริการของรัฐ องค์กรการบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นระดับตำบลที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และมีหน้าที่สำคัญในการวางแผนพัฒนาและบริหารงบประมาณในพื้นที่ โดยกระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปีนั้นไม่เพียงแต่สะท้อนถึงความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กร หากแต่ยังเป็นดัชนีชี้วัดความโปร่งใส ความมีส่วนร่วม และประสิทธิภาพในการใช้ทรัพยากรของรัฐอีกด้วย อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมาย ระเบียบ และแนวทางที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังเผชิญกับปัญหาหลากหลายด้าน เช่น งบประมาณไม่เพียงพอ ขาดบุคลากรเฉพาะทาง ระบบข้อมูลไม่ทันสมัย และกระบวนการประเมินผลที่ยังไม่ครอบคลุม

องค์กรการบริหารส่วนตำบลหัวโตน อำเภอสวรรคภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด เป็นหนึ่งใน อบต. ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาพื้นที่ชนบท โดยมีงบประมาณเฉลี่ยปีละประมาณ 41 ล้านบาท สำหรับดูแลพื้นที่กว่า 31.5 ตารางกิโลเมตร ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความต้องการจริงของประชาชนแล้ว ถือว่ามีข้อจำกัดอย่างมีนัยสำคัญ จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่า อบต.หัวโตนยังคงประสบกับปัญหาหลายด้านในการจัดทำงบประมาณ เช่น การวางแผนที่ยังขาดหลักเกณฑ์เชิงระบบ การตัดสินใจที่พึ่งพาประสบการณ์มากกว่าข้อมูลเชิงประจักษ์ และขาดกลไกติดตามและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจัดสรรทรัพยากรให้ตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ได้อย่างแท้จริง นอกจากนี้ แม้ อบต.หัวโตนจะมีการจัดเก็บข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของชุมชน แต่ยังไม่มีความเชื่อมโยงเชิงลึกที่สามารถจัดลำดับความสำคัญของโครงการได้อย่างเป็นระบบ รวมถึงขาดการบูรณาการแผนกับหน่วยงานภายนอก และกระบวนการประเมินผลในปัจจุบันยังเน้นปริมาณมากกว่าคุณภาพ เช่น ขาดการวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจหรือคุณภาพชีวิตของประชาชนในระยะยาว ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่ควรได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วน

ด้วยเหตุนี้ การศึกษานี้จึงมีเป้าหมายเพื่อศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณขององค์กรการบริหารส่วนตำบลหัวโตนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการวิเคราะห์ในทุกมิติที่เกี่ยวข้อง ตั้งแต่การวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การกำหนดลำดับความสำคัญของโครงการ ตลอดจนกลไกการติดตามและประเมินผล โดยมีเป้าหมายเพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายที่

สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง อันจะนำไปสู่การพัฒนาระบบงบประมาณขององค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดทำงบประมาณประจำปี 2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณในช่วงปีงบประมาณ 2567-2568 โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ลำดับขั้นตอนและรูปแบบการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอย่างละเอียด นอกจากนี้ การวิจัยยังมุ่งศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการจัดทำงบประมาณ เพื่อให้เข้าใจถึงข้อจำกัดและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารจัดการงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน ทั้งนี้ ผู้วิจัยยังต้องการศึกษาหาแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกระบวนการดังกล่าว เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดทำงบประมาณให้มีความเหมาะสมและตอบสนองต่อบริบทของพื้นที่อย่างแท้จริง

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จังหวัดร้อยเอ็ด วิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพของกระบวนการดังกล่าว และนำเสนอแนวทางการพัฒนาการจัดทำงบประมาณให้สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่ การดำเนินการวิจัยประกอบด้วย 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และการวิจัยภาคสนาม (Field Research)

ในขั้นตอนการวิจัยเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลจากแหล่งความรู้ต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ อาทิ ตำรา บทความทางวิชาการ วารสารสิ่งพิมพ์ และรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดสำหรับการวิจัยภาคสนาม ขณะที่ขั้นตอนการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) ซึ่งมีการกำหนดประเด็นคำถามล่วงหน้า แต่ยังคงเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้แสดงความคิดเห็นและอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำงบประมาณอย่างครบถ้วน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนทั้งหมด ซึ่งเป็นบุคลากรที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรในด้านต่าง ๆ สำหรับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย เป็นผู้บริหารและข้าราชการขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการจัดทำงบประมาณ จำนวน 4 คน ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์

นโยบายและแผน จำนวน 1 คน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดเก็บรายได้ จำนวน 1 คน การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีการแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีเหตุผลเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจากผู้ที่มีบทบาทและความรับผิดชอบโดยตรงต่อกระบวนการจัดทำงบประมาณ ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่มีความถูกต้อง ครบคลุม และสะท้อนถึงสภาพการดำเนินงานจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนได้อย่างชัดเจน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคลากรที่มีบทบาทและความเกี่ยวข้องโดยตรงกับกระบวนการวางแผนและจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลดังกล่าวประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูง ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน ซึ่งมีหน้าที่กำหนดทิศทางและนโยบายการพัฒนาขององค์กร ข้าราชการประจำที่รับผิดชอบด้านการบริหารและประสานงาน ได้แก่ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 1 คน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ ภายในองค์กร นอกจากนี้ยังมีเจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน จำนวน 1 คน ซึ่งทำหน้าที่รวบรวม วิเคราะห์ และประเมินข้อมูลเพื่อประกอบการจัดทำงบประมาณ ตลอดจนเจ้าหน้าที่ฝ่ายจัดเก็บรายได้ จำนวน 1 คน ซึ่งรับผิดชอบในการประเมินและจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการประมาณการงบประมาณรายรับ ทั้งนี้การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบคลุม และสะท้อนสภาพการดำเนินงานจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนอย่างรอบด้าน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของการวิจัยครั้งนี้ คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview) ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อให้สามารถสอบถามและเก็บข้อมูลได้อย่างครอบคลุมทั้งในด้านการจัดเตรียมงบประมาณ กระบวนการอนุมัติงบประมาณ และการบริหารงบประมาณภายหลังได้รับการอนุมัติแล้ว โดยรูปแบบของคำถามเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถอธิบายรายละเอียด ประสบการณ์ และมุมมองของตนอย่างอิสระ ขณะเดียวกันผู้วิจัยยังสามารถซักถามเพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ลึกและชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้การวิเคราะห์และตีความผลการวิจัยมีความถูกต้องและสอดคล้องกับสภาพการดำเนินงานจริงขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามดำเนินการในช่วงเดือนมิถุนายนถึงกรกฎาคม พ.ศ. 2568 โดยมีขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนแรก ศึกษาเอกสารเบื้องต้นที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง แผนพัฒนาท้องถิ่น รายงานงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน รวมถึงงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจและวางกรอบแนวคิดสำหรับการเก็บข้อมูล

ขั้นตอนที่สอง ประสานงานและขออนุญาตจากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน เพื่อดำเนินการเก็บข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่สาม ดำเนินการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง พร้อมทั้งบันทึกเสียงในกรณีที่ได้รับคามยินยอมจากผู้ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนสุดท้าย ถอดความบทสัมภาษณ์ทั้งหมด วิเคราะห์เนื้อหา และจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย เพื่อสังเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์และสรุปผลต่อไป

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเกี่ยวกับการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน โดยอาศัยการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพผ่านการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารท้องถิ่น พบว่า การจัดทำงบประมาณในระดับท้องถิ่นยังคงเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างและเชิงระบบหลายประการ ทั้งในด้านข้อจำกัดทางการเงิน การบริหารจัดการภายใน และความพร้อมของบุคลากร โดยสามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ประการแรก เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้กำกับดูแลและตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารงบประมาณก่อนเสนอให้ผู้บริหารและสภาท้องถิ่นพิจารณา ความเห็นจากปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลจึงสะท้อนภาพรวมของขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลรายรับรายจ่าย ไปจนถึงการส่งเอกสารงบประมาณให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอนุมัติ

คำสัมภาษณ์ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน เกี่ยวกับกระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน ที่ว่า

“การจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน จะยึดระเบียบของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นในการจัดทำงบประมาณแต่ละปี กล่าวคือภายหลังจากที่ได้รับหนังสือจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นเกี่ยวกับปฏิทินงบประมาณขององค์กรปกครองท้องถิ่น ซึ่งในการจัดทำงบประมาณประจำปี 2567 จะอยู่ในเดือนพฤษภาคม 2566 ในส่วนขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนก็จะทำการรวบรวมประมาณรายรับและรายจ่าย จากกองต่าง ๆ โดยพิจารณา

จากรายรับและรายจ่ายจริงในปีงบประมาณที่ผ่านมา (งบประมาณปี 2565) และรวบรวมเสนอมายังปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล(ปลัด อบต.) เพื่อทำการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารประกอบทั้งหมด เพื่อนำเสนอต่อนายกองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน และเสนอต่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนต่อไป และเมื่อสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนมีมติเห็นชอบแล้วก็นำเอกสารงบประมาณทั้งหมด ส่งไปยังนายอำเภอสุวรรณภูมิ ซึ่งเป็นขั้นตอนสุดท้าย “

ประการที่สอง งบประมาณที่ อบต.หัวโทนได้รับในแต่ละปีมีจำนวนจำกัดและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของประชาชน โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิ ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า ทำให้ไม่สามารถดำเนินโครงการได้ครอบคลุมทุกหมู่บ้านในแต่ละปี

ประการที่สาม รายได้หลักของ อบต. ยังคงพึ่งพางบอุดหนุนจากรัฐบาลกลางเป็นสำคัญ ซึ่งต้องผ่านกระบวนการจัดสรรที่ซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ

ประการที่สี่ ข้อจำกัดด้านอำนาจในการอนุมัติงบประมาณของผู้บริหารท้องถิ่น โดยเฉพาะในกรณีที่โครงการมีวงเงินเกิน 500,000 บาท ทำให้การดำเนินงานต้องผ่านหลายขั้นตอนและมีความล่าช้า

ประการที่ห้า พบว่า อบต. หัวโทนขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง โดยเฉพาะตำแหน่งช่างโยธา ส่งผลต่อการออกแบบ ควบคุม และตรวจสอบโครงการด้านกายภาพ อีกทั้งยังไม่มีระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนที่ทันสมัย ทำให้การจัดทำงบประมาณต้องพึ่งพาวิธีดั้งเดิมที่อาจก่อให้เกิดข้อผิดพลาดและขาดประสิทธิภาพ

ดังคำสัมภาษณ์ของนายก อบต. หัวโทน ที่ได้ให้สัมภาษณ์ไว้ เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2568 ดังเช่นว่า

“การออกแบบ ควบคุม และตรวจสอบคุณภาพของโครงการพัฒนาทางกายภาพ จำเป็นต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถด้านวิศวกรรมโยธา แต่ อบต.หัวโทนของเราก็ยังประสบปัญหาขาดแคลนบุคลากรในตำแหน่งนี้อยู่มาก สาเหตุหลักคือค่าตอบแทนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่สามารถแข่งขันกับหน่วยงานอื่น ๆ ได้ ทำให้ดึงดูดคนเก่ง ๆ เข้ามาทำงานได้ยาก”

“เมื่อไม่มีบุคลากรประจำ เราก็ต้องพึ่งพาการจ้างที่ปรึกษาจากภายนอก หรือการสนับสนุนจากหน่วยงานระดับจังหวัด ซึ่งบางครั้งก็ทำให้โครงการล่าช้าไปพอสมควร”

“ในส่วนของการอนุมัติงบประมาณ อำนาจของนายก อบต. จะอยู่ที่ไม่เกิน 500,000 บาท ถ้าเกินกว่านี้ ต้องทำเรื่องจัดทำโครงการ เสนอต่อสภาท้องถิ่น และส่งต่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอนุมัติ ซึ่งขั้นตอนตรงนี้ใช้เวลานาน และมีเอกสารหลายส่วนที่ต้องดำเนินการ มันก็ลดความยืดหยุ่นในการทำงานลงไปพอสมควร โดยเฉพาะเวลามีปัญหาเร่งด่วนในชุมชน”

ในขณะเดียวกัน การศึกษาได้เสนอแนะแนวทางการพัฒนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการจัดทำงบประมาณในอนาคต ได้แก่ การจัดทำแผนงบประมาณระยะ 4 ปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากประชาชนและนำเสนอให้สภาท้องถิ่นเห็นชอบร่วมกัน การจัดสรรงบประมาณเฉพาะกรณีเร่งด่วนผ่านงบฉุกเฉิน การพัฒนารายได้ท้องถิ่นผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานราก และการติดตามประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบ ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นแนวทางสำคัญในการเพิ่มความโปร่งใส ความยั่งยืน และความสอดคล้องของงบประมาณกับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน

อภิปรายผล

ประเด็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 กระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปี 2567-2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทง จังหวัดร้อยเอ็ด

ผลการศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปี พ.ศ. 2567–2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การดำเนินงานเป็นไปตามขั้นตอนหลักของการจัดทำงบประมาณในระดับท้องถิ่น โดยเริ่มจากการเตรียมงบประมาณ สอดคล้องแนวคิดของ วคิน โกมุท (2551) ซึ่งหน่วยงานภายในแต่ละกองจะเสนอร่างโครงการตามปัญหาและความต้องการของพื้นที่ จากนั้นผู้บริหารจะทำการกลั่นกรองและจัดลำดับความสำคัญ ก่อนนำเสนอให้สภาท้องถิ่นพิจารณาอนุมัติ ขั้นตอนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการยึดหลักงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) ในระดับหนึ่ง เนื่องจากการเปิดโอกาสให้หน่วยงานและบุคลากรภายในร่วมเสนอแผนงาน รวมทั้งมีการพิจารณาตามลำดับขั้นระหว่างฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติของท้องถิ่น อันเป็นไปตามหลักการตรวจสอบถ่วงดุลและธรรมาภิบาล

ประเด็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการจัดการจัดทำงบประมาณประจำปี ปี 2567-2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทง จังหวัดร้อยเอ็ด

จากการลงพื้นที่สัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า ในการดำเนินการจัดทำงบประมาณ อบต.หัวโทงยังประสบกับข้อจำกัดและอุปสรรคหลายประการ ได้แก่ งบประมาณที่ได้รับมีจำนวนจำกัดและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่หลากหลายของชุมชน โดยเฉพาะในด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนน น้ำประปา และไฟฟ้า อีกทั้งรายได้หลักขององค์กรยังคงพึ่งพาบุดหนุนจากรัฐบาลกลาง ซึ่งต้องผ่านกระบวนการจัดสรรที่ซับซ้อน ส่งผลให้เกิดความล่าช้าในการดำเนินโครงการ ข้อจำกัดด้านอำนาจการอนุมัติของผู้บริหารท้องถิ่นที่ไม่เกิน 500,000 บาท ยังทำให้โครงการขนาดใหญ่ต้องผ่านขั้นตอนการอนุมัติหลายระดับ จึงขาดความยืดหยุ่นในการตอบสนองต่อสถานการณ์เร่งด่วน นอกจากนี้ยังพบปัญหาการขาดแคลนบุคลากรเฉพาะทาง โดยเฉพาะตำแหน่งช่างโยธา ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการออกแบบ ควบคุม และตรวจสอบคุณภาพโครงการก่อสร้าง รวมถึงการขาดระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสนับสนุนที่ทันสมัย ทำให้กระบวนการจัดทำงบประมาณยังคงพึ่งพาวิธีการแบบดั้งเดิมและเสี่ยงต่อข้อผิดพลาด

ประเด็นวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 แนวทางในการแก้ปัญหาในกระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปี ปี 2567-2568 ขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทง จังหวัดร้อยเอ็ด

เพื่อตอบสนองต่อปัญหาและอุปสรรคดังกล่าว ผลการศึกษาได้เสนอแนวทางการพัฒนากระบวนการจัดทำงบประมาณในอนาคต อันได้แก่ การจัดทำแผนงบประมาณระยะยาว 4 ปี โดยใช้หลักการมีส่วนร่วมจากประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ เกรียงศักดิ์ เขียวยี่ง (อ้างถึงใน วาลูกา อรุณชาติ, 2557, หน้า 8) เพื่อให้สามารถจัดลำดับความสำคัญของโครงการได้อย่างเหมาะสมและลดความขัดแย้ง การจัดสรรงบประมาณฉุกเฉินเพื่อรองรับสถานการณ์ไม่คาดคิด เช่น ภัยพิบัติ การเพิ่มรายได้ท้องถิ่นผ่านการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานรากและการท่องเที่ยวชุมชน การ

ติดตามและประเมินผลโครงการอย่างเป็นระบบเพื่อเพิ่มความโปร่งใส รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและปรับปรุงระบบฐานข้อมูลเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายบนพื้นฐานข้อมูลที่ต้องการและทันสมัย

จากผลการวิจัยนี้ สามารถสรุปได้ว่ากระบวนการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทนมีความพยายามปรับใช้หลักธรรมาภิบาลและการมีส่วนร่วม แม้จะเผชิญข้อจำกัดเชิงโครงสร้างและทรัพยากร แต่ยังคงมีศักยภาพในการพัฒนาต่อยอด หากมีการปรับปรุงในด้านการวางแผนระยะยาว การสร้างความยืดหยุ่นเชิงนโยบาย และการเสริมขีดความสามารถของบุคลากร ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวจะช่วยให้การจัดทำงบประมาณมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษากระบวนการจัดทำงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน พบว่าแม้องค์กรจะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากร งบประมาณ และบุคลากร แต่ยังสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้แนวคิดการมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล อย่างไรก็ตาม เพื่อเสริมศักยภาพและยกระดับคุณภาพของการบริหารงบประมาณในระยะยาว ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้:

กระบวนการจัดทำงบประมาณประจำปีขององค์การบริหารส่วนตำบลหัวโทน สามารถสังเคราะห์ข้อเสนอแนะได้ทั้งในเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติ และสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ในเชิงนโยบาย ควรปรับเปลี่ยนแนวทางการจัดทำงบประมาณจากลักษณะรายปีไปสู่การใช้ “แผนงบประมาณระยะยาว” ที่มีระยะเวลา 4 ปี เพื่อให้การจัดสรรทรัพยากรมีความต่อเนื่อง ตอบโจทย์ปัญหาเชิงระบบ และสอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาพื้นที่ในระยะยาว การมีกรอบแผนชัดเจนยังช่วยลดการเปลี่ยนแปลงแผนบ่อยครั้งเมื่อมีการเปลี่ยนผู้บริหาร และสร้างความยั่งยืนให้กับการพัฒนาท้องถิ่น นอกจากนี้ ควรกำหนดให้กระบวนการจัดทำงบประมาณต้องผ่านการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนอย่างเป็นระบบ เช่น การจัดเวทีชุมชนประจำปีหรือการเปิดรับข้อเสนอจากตัวแทนหมู่บ้าน เพื่อสะท้อนความต้องการที่แท้จริง สร้างความโปร่งใส และลดข้อขัดแย้งในพื้นที่ ขณะเดียวกัน บทบาทของสภาท้องถิ่นควรถูกเสริมให้มีส่วนร่วมในการกลั่นกรองและให้ความเห็นชอบต่อแผนงบประมาณระยะยาว เพื่อเพิ่มความชอบธรรม ลดการผูกโยงนโยบายกับบุคคลหรือกลุ่มการเมืองในท้องถิ่น และทำให้การจัดสรรงบประมาณมีความเป็นกลางมากขึ้น อีกประเด็นสำคัญคือการจัดตั้ง “งบสำรองเพื่อรองรับสถานการณ์ฉุกเฉิน” ในสัดส่วนที่เหมาะสม เช่น 5–10% ของงบประมาณประจำปี เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อเหตุการณ์ไม่คาดคิด เช่น ภัยพิบัติ น้ำท่วม หรือโรคระบาด ได้อย่างทันท่วงที โดยมีระบบการอนุมัติร่วมระหว่างฝ่ายบริหารและสภาท้องถิ่นอย่างโปร่งใส

ในเชิงปฏิบัติ ควรพัฒนาระบบ “ฐานข้อมูลเพื่อการจัดทำงบประมาณ” ที่ทันสมัยและเชื่อมโยงกับข้อมูลภาคสนาม ทั้งข้อมูลประชากร สภาพโครงสร้างพื้นฐาน ความต้องการเร่งด่วนของหมู่บ้าน และผลการดำเนินโครงการในอดีต เพื่อนำมาวิเคราะห์และใช้วางแผนแบบอิงหลักฐาน (Data-Driven Budgeting) พร้อมกันนี้ควรส่งเสริมการพึ่งตนเองทางการคลัง โดยเพิ่มประสิทธิภาพการจัดเก็บภาษี เช่น ภาษีที่ดิน ภาษีป้าย และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ รวมถึงการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจชุมชน เช่น การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สนับสนุนกลุ่มอาชีพ หรือผลิตภัณฑ์ OTOP และการสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน (Public-Private Partnerships: PPP) เพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานผ่านการร่วมทุนหรือการให้สัมปทานบาง

โครงการ ควบคู่ไปกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในด้านการวางแผนงบประมาณ การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ ระบบการเงินการคลัง และการประเมินผลโครงการ โดยเฉพาะในกลุ่มเจ้าหน้าที่กองคลัง กองช่าง และผู้บริหารระดับต้น เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น อีกทั้งควรจัดตั้งคณะทำงานหรือนำระบบติดตามและประเมินผลโครงการ (Monitoring and Evaluation: M&E) มาใช้จริงจัง โดยประเมินทั้งเชิงปริมาณ เช่น จำนวนโครงการที่ดำเนินการแล้วเสร็จ และเชิงคุณภาพ เช่น ผลกระทบต่อชุมชนและความพึงพอใจของประชาชน ซึ่งผลการประเมินควรถูกนำกลับมาใช้ปรับปรุงแผนในรอบถัดไปอย่างเป็นระบบ

สำหรับข้อเสนอแนะเชิงวิชาการในอนาคต ควรมีการศึกษารูปแบบ “งบประมาณเชิงกลยุทธ์” (Strategic Budgeting) ในบริบทขององค์การบริหารส่วนตำบลขนาดเล็ก เพื่อวิเคราะห์ความเป็นไปได้ในการประยุกต์ใช้และการปรับขั้นตอนให้สอดคล้องกับข้อจำกัดด้านทรัพยากร นอกจากนี้ การศึกษาวิจัยเชิงเปรียบเทียบกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ในจังหวัดเดียวกันจะช่วยค้นหาและแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practices) เพื่อนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของ อบต.หัวโทน อีกประเด็นที่ควรศึกษาเพิ่มเติมคือการประเมินเชิงประจักษ์ถึงผลลัพธ์ของการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดทำงบประมาณ ว่ามีผลต่อประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และระดับการยอมรับของชุมชนอย่างไร เพื่อให้สามารถยืนยันความสำคัญของการมีส่วนร่วมและปรับปรุงกระบวนการให้มีประสิทธิผลยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- วสิน โคมุท. (2551). *การจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. ค้นเมื่อ 28 มิถุนายน 2568, จาก <https://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การจัดทำงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น>
- วาลูกา อรุณชาติ. (2557). *การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ศึกษากรณีองค์การบริหารส่วนตำบลสระสีห์เหลี่ยม อำเภอนันทนิคม จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- เฉลิมพล ศรีหงษ์. (2567) *การกำหนดและการวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: เอกสารประกอบการบรรยาย*. หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.